

Adam Świeżyński

Sprawozdanie z konferencji
"Filozoficzne i
naukowo-przyrodnicze elementy
obrazu świata", UKSW, 21.11.2001 r.

Studia Philosophiae Christianae 38/1, 153-158

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

no metafizyki, która nieuchronnie jest równocześnie metafizyką świata i Boga, ponieważ jest metafizyką człowieka, która rozgrywa sens rzeczywistości w zależności od sposobu w jaki odpowiada na apel płynący od Innego: Boga i człowieka” (s. 154).

Na zakończenie dołączono przemówienie Stefana Świeżawskiego, które wygłosił z okazji wręczenia mu Nagrody Tischnera, zaś całość rozpraw poprzedzono *Wprowadzeniem* autorstwa K. Tarnowskiego i W. Zuziaka. Książkę otwiera zaś list J. Em. ks. kard. Franciszka Macharskiego, którego zakończenie niech stanowi również obecne podsumowanie omawianych rozpraw. „To są te teksty – czytamy – które grono wiernych Przyjaciół daje Czytelnikom. Warto je przeczytać, naprawdę warto”.

Rafał Kazimierz Wilk

ADAM ŚWIEŻYŃSKI

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
FILOZOFICZNE I NAUKOWO-PRZYRODNICZE
ELEMENTY OBRAZU ŚWIATA
UKSW, 21.11.2001R.**

W dniu 21 listopada 2001 roku, w auli Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, odbyła się – zorganizowana po raz piąty przez Katedrę Metodologii Nauk Systemowo-Informacyjnych Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW – konferencja z cyklu *Filozoficzne i naukowo-przyrodnicze elementy obrazu świata*.

Program konferencji został podzielony na trzy części. W każdej z nich zaprezentowane zostały dwa referaty, po których następowała część dyskusyjna.

Do udziału w konferencji w charakterze prelegentów zostali zaproszeni przedstawiciele ośrodków naukowych z Białegostoku, Gdańska, Lublina, Poznania i Warszawy. Pierwszej części obrad przewodniczył ks. dr J. Knappik (Austria), drugiej dr hab. Anna Lemańska (UKSW), zaś trzecią część poprowadził ks. prof. dr hab. Mieczysław Lubański (UKSW).

Konferencję otworzyła dr hab. prof. Anna Latawiec (UKSW), która powitała uczestników konferencji oraz krótko przypomniała historię i tematykę poprzednich spotkań.

Słowo wprowadzające wygłosił ks. prof. dr hab. Roman Bartnicki, Rektor UKSW. W swoim wystąpieniu podkreślił walor edukacyjny spotkań o charakterze interdyscyplinarnym, a także wskazał na konieczność kontaktów między przedstawicielami różnych dyscyplin współczesnej nauki i filozofii.

Słowa powitania do uczestników konferencji skierował Dziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW, ks. dr hab. prof. Marceli Dołęga. Wyraził on nadzieję, iż jej tematyka będzie kontynuowana w ramach kolejnych spotkań z cyklu *Filozoficzne i naukowo przyrodnicze elementy obrazu świata*.

Pierwszy referat pt. *Poznawcza rola modeli fizycznych* wygłosił dr Tomasz Michniowski z Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego KUL. Mówca zwrócił uwagę na rolę modeli w poznaniu naukowym. Modele stosowane w fizyce posiadają także własności wewnętrzne jak: ciągłość, zgodność, symetryczność, cechowność, renormalizacja. Dzięki tym własnościom, modele dobrze emulują rzeczywistość i są użytecznym narzędziem w badaniu wszechświata. Prelegent wskazał także na historyczny kontekst teorii modeli. W zależności od tego, jak zaawansowana była wiedza na temat tworzenia modeli, następował rozwój poznania naukowego. Czy ten sposób poznawania rzeczywistości jest nadal aktualny? Zdaniem dr T. Michniowskiego, posługiwanie się w badaniu świata wiedzą o modelach umożliwia również obecnie osiągnięcie postępu w naukach przyrodniczych.

Dr hab. Honorata Korpikiewicz z Instytutu Filozofii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w referacie pt. *Kosmiczne środowisko życia*, zwróciła uwagę na holistyczne ujęcie zjawisk zachodzących we wszechświecie. Koncepcje holistyczne wskazują na ogromną ilość związków człowieka ze światem zewnętrznym (innymi organizmami, ekosystemami). Między odległymi od siebie zdarzeniami mogą zachodzić istotne związki, choć ich mechanizmy nie są jeszcze dokładnie rozpoznane i prześledzone (przykładowo: wpływ ciał kosmicznych na przebieg procesów życiowych na Ziemi, związek pola grawitacyjnego z przebiegiem ewolucji i in.). Dr hab. H. Korpikiewicz zauważyła, iż twierdzenie o licznych związkach człowieka z całym wszechświatem może zostać wsparte także zasa-

dą antropiczną w wersji słabej. Istnieją zatem przesłanki, które pozwalają patrzeć holistycznie na związki człowieka z wszechświatem. Przedstawiciele nauk przyrodniczych coraz bardziej zdają sobie sprawę, iż „aby cokolwiek wyjaśnić, trzeba najpierw wyjaśnić wszystko”.

Na zakończenie pierwszej części sympozjum wywiązała się dyskusja. Prof. dr hab. M. Tempczyk (UKSW) odniósł się krytycznie do wystąpienia dr T. Michniowskiego wskazując między innymi na nieuzasadnione oddzielenie eksperymentu od modelu rzeczywistości. Zdaniem prof. Tempczyka, niewłaściwe jest również rozdzielanie wiedzy od modelu, gdyż nie ma faktów przyrodniczych poza modelami. Dr J. Zon (KUL) wyraził wątpliwość pod adresem drugiego ze wspomnianych referatów, czy można traktować wszechświat w ujęciu holistycznym jako organizm. Podobną uwagę zgłosiła prof. H. Eilstein. Jej zdaniem, określenie „świat–organizm”, nie jest uzasadnione nawet jako metafora, gdyż nie uwzględnia środowiska, w jakim organizm funkcjonuje oraz faktu jego śmiertelności. Dr hab. H. Korpikiewicz wskazała, iż tworzenie modeli rzeczywistości w celu jej poznania nie jest w pełni wartościowym narzędziem, gdyż bazuje na matematyce, a ta nie odzwierciedla świata w sposób precyzyjny.

Po przerwie, dr hab. prof. Jerzy Kopania z Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Białostockiego wygłosił referat pt. *Współczesny kontekst bioetyczny idealizmu kartezjańskiego*. W wystąpieniu prelegent podjął próbę określenia konsekwencji wynikających z przyjęcia antropologii kartezjańskiej we współczesnej medycynie. J. Kopania zauważył, iż separacja sfery ducha od materii w odniesieniu do człowieka, była dziełem nie tyle samego Kartezjusza, co raczej jego uczniów. Kartezjusz był przekonany o jedności metafizyki i fizyki oraz etyki (kartezjańskie drzewo nauk). Jednakże wyodrębnienie ciała ludzkiego jako elementu czysto materialnego, mechanizmu, rządzącego się własnymi prawami, okazało się bardzo użyteczne i znalazło praktyczne zastosowanie we współczesnej medycynie (np. problem definicji śmierci człowieka, terapia transplantacyjna). Mówca wskazał na niebezpieczeństwo traktowania cielesności człowieka, jako elementu mającego niewielki wpływ na jakość naszego człowieczeństwa. Dowolne traktowanie cielesności powoduje bowiem zredukowanie osoby ludzkiej do poziomu świadomości. Otwiera to pole dla działań

proponowanych w utylitarystycznej koncepcji etyki P. Singera. Zdaniem prelegenta, kierowanie się kartezjańską koncepcją cielesności doprowadza konsekwentnie do sytuacji, w której człowiek traci zdolność prawidłowej oceny moralnej swoich czynów. Należałoby zatem wrócić do pierwotnie kartezjańskiej wizji człowieka i nauki, w której rozwój fizyki nie może odbywać się z pominięciem metafizycznych korzeni.

Kolejną prelegentką była dr Honorata Cyrzan z Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, która w wystąpieniu zatytułowanym *Rola języka w kształtowaniu obrazu świata (aspekt ekologiczny)* dokonała semantycznej i hermeneutycznej interpretacji wypowiedzi prasowych dotyczących świata przyrody ożywionej. Prelegentka scharakteryzowała stosunek człowieka współczesnego do otaczającej go rzeczywistości przyrodniczej, analizując zwroty językowe, użyte przez autorów artykułów prasowych. Dr H. Cyrzan zwróciła uwagę na urzeczowienie świata zwierząt występujące w analizowanych tekstach. Zwierzęta traktowane są w wypowiedziach prasowych przede wszystkim jako produkt, przedmiot lub narzędzie ludzkich działań. Zdaniem H. Cyrzan, język wypowiedzi prasowych ilustruje zmianę w myśleniu o zwierzętach, dokonującą się współcześnie. Zmiana ta znajduje swoje odzwierciedlenie w życiu codziennym, w ludzkich zachowaniach wobec świata przyrody. Czy można skutecznie wpłynąć na obraz językowy świata w celu jego przewartościowania? Zadanie to jest trudne i wymaga świadomego, długofalowego działania przedstawicieli środków społecznego przekazu. Wydaje się jednak, że najbardziej istotny jest osobisty wysiłek wszystkich posługujących się mową, zmierzający do przełamania językowych schematów i ukształtowania nowej postawy wobec świata przyrody, zarówno na płaszczyźnie językowej, jak i behawioralnej.

W dyskusji na zakończenie drugiej części konferencji prof. dr hab. S. Butryn zauważył, iż dodatkowym faktem, pogłębiającym praktyczne zastosowanie idealizmu kartezjańskiego, jest wszczęcie w organizm ludzki sztucznie wytworzonych narządów (stawów, serca). Praktyka ta utrwała rozumienie ludzkiej cielesności jako mechanizmu podatnego na wszelkiego typu zabiegi usprawniające. Prof. dr hab. W. Krajewski zwrócił uwagę na kontekst językowy relacji między człowiekiem a zwierzętami występujący w innych językach.

Trzecią część konferencji rozpoczął ks. dr Jacek Łapiński z Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego KUL. W wystąpieniu zatytułowanym *Celowość w dynamice przyrody* wskazał na konsekwencje wynikające z różnego rozumienia celowości w naukach, filozofii i teologii. Ks. dr J. Łapiński zestawił pojęcie celowości z kategoriami porządku, chaosu, przypadku i stwierdził, iż w świetle współczesnej wiedzy naukowej należy zrewidować ich rozumienie. Konieczne jest jednak uściślenie płaszczyzny poznawczej (przyrodnicza czy teologiczna), na której badamy zagadnienie celowości. Na płaszczyźnie teologicznej celowość wynika z faktu otwartości Boga na cały świat stworzony i podtrzymywany przez Niego w istnieniu. Natomiast w naukach przyrodniczych można jedynie mówić o wyjaśnianiu celowościowym, czyli dobieraniu racji uzasadniającej dla faktu, który stwierdzamy. W przypadku organizmów żywych najistotniejszym celem jest zachowanie życia. Osiągnięciu tego celu służą wszelkie usprawnienia budowy i funkcji organizmu.

Ostatni referat nt. *Czy tzw. naukowy obraz świata jest zawsze naukowy?* wygłosił ks. dr Jarosław Kukowski z Instytutu Filozofii UKSW w Warszawie. Mówca rozważył zagadnienie istnienia i funkcjonowania paradygmatu naukowego w naukach historycznych, na przykładzie interpretacji faktów dotyczących przebiegu II Wojny Światowej. J. Kukowski zaprezentował poglądy A. Suworowa, a następnie skonfrontował je z obrazem przebiegu wojny powszechnie przyjętym przez historyków współczesnych. Zdaniem prelegenta, nie istnieje teoria naukowa bez kontekstu paradygmatu. Paradygmat Suworowa podważa racjonalność i niezawodność przyjętej powszechnie metody badań historycznych. Wskazuje również na realną możliwość dezinformacji pochodzącej ze źródeł historycznych (uznanych za naukowo wiarygodne) poprzez przekłamanie i ukrywanie faktów.

Ostatnią część konferencji stanowiła dyskusja. Prof. M. Tempczyk wyraził wątpliwość, czy nauki historyczne znajdują się w stanie paradygmatycznym. Jego zdaniem, należałoby raczej mówić o wielości metod stosowanych w dziedzinie historii, które mogą prowadzić do odmiennych wniosków, podobnie jak ma to miejsce w naukach przyrodniczych. Dr J. Zon, ustosunkowując się do referatu ks. dr J. Łapińskiego, zwrócił uwagę na konieczność rozdzielenie płaszczyzn poznawczych między filozofią i teologią, w celu uniknię-

cia błędnych interpretacji celowości przyrody. Ks. dr R. Więkowski (UKSW) zauważył, iż pojęcie celowości jest charakterystyczne dla filozofii nurtu arystotelesowskiego i zaproponował, aby powiązać je ściśle z pojęciem czasu.

Na zakończenie konferencji, dr hab. prof. Anna Latawiec złożyła w imieniu organizatorów podziękowania prelegentom oraz pozostałym uczestnikom konferencji i zapowiedziała zorganizowanie w listopadzie 2002 roku kolejnego (szóstego) spotkania z cyklu *Filozoficzne i naukowo–przyrodnicze elementy obrazu świata*.